

תלמוד לומר — מקרא שני בחלב אמו — דמייתר לרצוי כל חלב צהמה טהורה. דהאי תנא לא מנריך ליה לכדשמואל — דחלב זכר וחלב שחוטא וחלב טמאה מתד קרא דלגופיה נפקי. דהא "אמו" כתיב — ולא שחוטא ולא זכר. ולא טמאה — דהא "גדי" כתיב, וצטורה משמע, כדאמרן: להניח את הטמאה. ועל כרחיך אמו נמי טהורה. דאי אמו טמאה, לא הוה איהו טהור. הלכך להכי לא אמר. ו"גדי" משמע ליה גדי דווקא, ובשר חיה ושאר צהמות — מ"גדי" יתירא נפקי לאיסורא. דאי סבירא ליה "גדי" הכל צממע, אפילו עגל וטלה — למה ליה לרצוי חלב פרה ורחל, והא "אמו" כתיב. ולקמן (קט"ז) דמשמע לן יתורא ד"גדי" "גדי" לרבי עקיבא למעוטי חיה ועוף — הני מיילי למאן דמשמע ליה "גדי" ואפילו עגל וטלה, אחי קרא יתירא למעוטי. אבל למאן דמשמע ליה "גדי" דווקא — קראי יתירי לרצוי אמו. דאי למעוטי — לא אינטריך ומד למעוטי טמאה, ולשליל לא אינטריך קרא, דממשמעות יליף ליה, כדאשכחנא גבי רבי עקיבא לקמן דאמר: שליל גדי מעליא. הא אתיא ליה — שפיר נקל וחומר. מעיקרא דדינא — מתחלת הדין, דקמי "מה אמו שלא נאסרה עמו צהרעה, נאסרה עמו צבשול" — וזה תחלתו של קל וחומר. יש להקשות: מה לאמו שכן נאסרה לישמע עמו ביום אחד. ולהכי נקט "מעיקרא דדינא פירכא" — משום דפעמים מקשה על סוף הדין, כגון דקמי ספא "פרה ורחל שנאסרו עמו צהרעה, אינו דין שנאסרו עמו צבשול" — וזה סוף הדין. ואם היה מקשה ואומר "צהמה טמאה תוכיח, שנאסרה עמו צהרעה, ולא נאסרה עמו צבשול. אף אחת אל תחמה על פרה ורחל" כו' — זו היא פירכא על סוף הדין. חלב אחרות גדולה מנין — אי שמתע: דהיינו פרה, שהיא מין צהמה כמותה, אבל מין גדול הוא. ומהאי קרא גופיה דריש, ומנא אחרונה הוא, ולישניה הוא דשני. ועוד: דלכ נפק ליה פרה ורחל מיתורא דמד קרא, אלא פרה לחודה — דחלוקה מן הגדי צטי חלוקין: חדא, דנאסרה עמו צהרעה. וחדא, דאין נכנסת עמו לדיר להתעשר. אבל רחל, שנכנסת עמו לדיר להתעשר, דהא "מעשר נקר ולאן" כתיב (ויקרא כז), וכל זאן צממע — לא נפקא ליה מיניה שחאסר עמו צבשול. הלכך יליף צבשא פרה, והדר אחי ליה רחל צבשול השוה, כדלקמן. נקר אינו נכנס עם האלן להתעשר, בפרק צמרא דצבורות (נג"א). ומה אמו — שאינה חלוקה ממנו לענין מעשר,

דהא מינה היא, ואף על פי שכבר ילדה — עדיין היא ראויה ליכנס עמו לדיר להתעשר. דגדייה יולדת צמור שנתה, ונכנסת עס צנה לדיר להתעשר, כשעדיין לא נכנסה להתעשר, כדתיבא בצבורות (כז): דגדיה שילדה שלש צנות, וכל צנותיה ילדו שלש [שלש] — כולן נכנסות לדיר להתעשר, ואפילו הכי חלוקה מננו לאוסרה עמו צבשול. אחרות גדולה — פרה שאינה נכנסת כו'. תלמוד לומר בחלב אמו — קרא יתירא — לרצוי כל חלב, וממילא איתרצאי פרה. דאשכחן דנחלקה מננו לענין מעשר, תחלק מננו לצבשול. אחרות קטנה — רחל מביניא — רחל מביניא — מאמו ומאחיות גדולה. תיתי מאמו — דמה אמו שלא נאסרה עמו צהרעה, נאסרה עמו צבשול. אחותו קטנה, שנאסרה עמו צהרעה, אינו דין שנאסרה עמו צבשול! מה לאמו כו'. אי הכי אחרות גדולה נמי תיתי מביניא — מאמו ומאחיות קטנה, ומתני הדין, שהי אין להשיב עליו. והכי דינין: מה אמו, שנכנסת עמו לדיר, נאסרה עמו צבשול — אחותו גדולה, לא כל שכן! וכי פרכת: מה לאמו, שכן נאסרה עמו צבשול. תאמר צאחותו גדולה, אחותו קטנה תוכיח. וכו' ליכא למיפרך: מה לאחיות קטנה, שכן לא נכנסה כו'. אלמא מפלגי דינא נפקא לן. כך שמעתי. וקשיא לי: היכי נימא "אחיות קטנה תוכיח" — הא אכתי לא קיימא לן אחיות קטנה לאיסורא! ואני שמעתי דהכי פריך: מאי חזית דאחיות גדולה נפקא לן מקרא, וקטנה מביניא? מיוסף ליה אחותו קטנה מרצויא דקרא, וגדולה מביניא! וקשיא לי: חדא, דמסתברא קרא כי רבי לאחיותו גדולה,

תוספות

פרה ורחל שנאסרו עמה בהרבעה — ואם תאמר: חיה ועוף יוכיחו לרבי עקיבא, או עוף לחודיה לרבי יוסי הגלילי, דנאסרו בהרבעה עם שאינו מינו, כדאמרין בסוף "ישור שנגח את הפרה" (בבא קמא נה,א) ולא נאסרו בבשול! ויש לומר: דעדיפא פריך.

מה לאמו שכן נאסרה עמו בשחיטה — תימה: לרבנן, חיה תוכיח, דאין אותו ואת בנו נוהג בחיה.

תלמוד לומר בחלב אמו — עוד דריש מינה בסמוך: היא עצמה בחלבה. אף על גב דשמואל דריש ליה למלתייהו לעיל (ק"ג,ב), הכא דריש מ"בחלב" — דתרי מינייהו מייתרי. דהוה מצוי למכתב "באמו", ואנא ידענא דבחלב אמו קאמר, כיון דבחד מינייהו הוה כתבא "בחלב אמו". ורבי יוסי הגלילי דממעט עוף שאין לו חלב אמו — מוייזי ד"אמו" קא דריש.

ומה אמו, שקלה היא בדין ביחס לגדי, שהרי לא נאסרה עמו בהרבעה, שכן מותר להכליא מין במינו — נאסרה עמו בבשולו כמפורש בתורה. פרה ורחל, שחמורות הן, שהרי נאסרו עמו בהרבעה, שהוא מין בשאינו מינו — אינו דין שנאסרו עמו בבשולו! לכך תלמוד לומר (מלמדנו הנאמר) בפסוק נוסף "לא תבשל גדי בחלב אמו" — לרבות אף את אלה. ותוהים על הדברים: והא [והרי] למה לי קרא [99טו] ללמדנו כן? הא אתיא ליה [הרי כבר באה. נלמדה לו ההלכה] מהקל וחומר המובא לפני כן! אמר רב אשי בתשובה: עדיין נצרכים אנו לדרשה זו, משום דאיכא למימר [שיש מקום לומר] כנגד הקל וחומר כי מעיקרא דדינא פירכא [מעיקרו של הדין]. הקל וחומר, יש עליו פירכה]. מהיכא קא מייתית לה [מהיכן אתה מביא. משתית אותה. את הקל וחומר]? מאמו, שקלה היא בדין ביחס לגדי, ואולם ניתן לדחות ולומר באופן הפוך: מה לאמו — שחמורה היא בדין ביחס לגדי, שכן נאסרה עמו בשחיטה, שאסור לשחוט את שניהם באותו יום (ככתוב "ישור או שה אותו ואת בנו לא תשחטו ביום אחד". ויקרא כב, יח), תאמר בפרה שהיא קלה בדין ביחס לגדי, שהרי לא נאסרה עמו בשחיטה ביום אחד! לכך תלמוד לומר "בחלב אמו".

ג למעלה הובאה ברייתא שעניינה בדרשת שני הכתובים "בחלב אמו", ועתה מביאים עוד ברייתא שעניינה דרשת הכתוב "בחלב אמו" השלישי. תניא אידך [שנויה ברייתא אחרת]: הכתוב "בחלב אמו", מה בא ללמדנו — שהיה מקום לומר כי אין לי באיסור בשר בחלב אלא הבשר המתבשל בחלב אמו הצעירה, זו שילדה את בנה בשנה זו, ועדיין לא נכנסה לדיר לצורך לקיחת מעשר בהמה. ואולם איסור בשר בחלב בחלב אחרות גדולה (כלומר, זו שכבר נכנסה לדיר לצורך מעשר בהמה) מנין לנו? ומשיבים: אמרת כי נלמד הדבר ממידת קל וחומר, ובאופן זה, מה אמו הקלה בדין ביחס לגדי, שהרי היא נכנסה עמו לדיר להתעשר (שלא נתעשרה כבר) — נאסרה עמו בבשול, אחרות החמורה בדין, ביחס לגדי, שהרי היא לא נכנסה עמו לדיר להתעשר (כיון שהיא כבר היתה בכלל זה, ושוב אין היא חוזרת ומתעשרת) — אינו דין שנאסרה עמו בבשול! לכך תלמוד לומר (מלמדנו הנאמר) "בחלב אמו", שאף זו בכלל איסור בשר בחלב. ותוהים: והא [והרי] כבר נלמדה הלכה זו מקל וחומר, ולמה לי קרא [מקרא] לזה, הא אתיא ליה [הרי כבר באה. נלמדה לה ההלכה מקל וחומר]! אמר רב אשי בתשובה: נצרכים אנו לדרשת הכתוב, ואין הקל וחומר מלמדנו זאת, משום דאיכא למימר [שיש מקום לומר] כי מעיקרא דדינא פירכא [מעיקרו של הדין]. קל וחומר, יש עליו פירכה]. שהרי מהיכא קא מייתית לה [מהיכן אתה מביא. מוכיח אותה. את הקל וחומר]? מ"אמו" שאתה מניח שהיא קלה בדינה ביחס לגדי, ואולם יש לומר את הדברים באופן שונה: מה לאמו שחמורה היא ביחס לגדי, שכן נאסרה עמו בשחיטה ביום אחד, תאמר באחרות גדולה שקלה היא ביחס לגדי, שהרי לא נאסרה עמו בשחיטה ביום אחד! לכך תלמוד לומר "בחלב אמו". ודנים עוד בדבר: אשכחן [מצאנו] איפוא שאחרות גדולה (שכבר התעשרה) היא בכלל איסור בשר בחלב, ואולם אחרות קטנה (שעדיין לא התעשרה) מנין לנו שאף היא בכלל איסור זה? ומשיבים: אתיא מביניא [באה. נלמדת היא מביניהם. משתיהן, אמו ואחרות הגדולה]. ומבררים: מהי תיתי [ממי היא תבוא. תילמד]? אם תיתי [תבוא] מאמו — יש להקשות על ההשוואה: מה לאמו שיש בה צד חומרה, שכן נאסרה עמו בשחיטה, מה שאין כן באחרות קטנה! ואולם אפשר לדחות כי אחרות גדולה תוכיח, שאף שאין בה חומרה, שהרי זו לא נאסרה עמו בשחיטה ביום אחד, בכל זאת היא בכלל בשר בחלב. אף על ההשוואה לאחרות הגדולה יש להקשות: מה לאחיות גדולה שיש בה צד חומרה, שהרי לא נכנסה עמו לדיר להתעשר, תאמר באחרות קטנה שנכנסת עמו לדיר! ואולם אפשר לדחות כי אמו תוכיח, שאין בה צד חומרה זו, ובכל זאת היא בכלל איסור בשר בחלב. ומעתה חזר (סובב) הדין (דרך הלימוד) מצד לצד, ויש לסכמו כי אמנם לא ראי זה כראי זה, ולא ראי זה כראי זה, שאין הם דומים זה לזה, כי בכל אחד מהם יש צד חומרה שאין באחר. ואולם הצד השה שבהן: שהוא בשר, והריהו אסור לבשל בחלב. אף אני אביא (אוסף) בשר אחרות קטנה, שגם הוא בשר, ויהיה גם הוא אסור לבשל בחלב. ואמרים: אי הכי [אם כן] הוא דרך הלימוד לענין אחרות קטנה, מעתה אחרות גדולה נמי תיתי מביניא [גם כן תבוא מביניהן]. מאמו ופרה שהן בכלל איסור זה, כנלמד למעלה]. ואין צורך בלימוד מיוחד מן הכתוב לעניינה! ומשיבים: אין הכי נמי [כך הוא גם כן]. ושוואלים: אם כן אלא "בחלב אמו" הכתוב פעם נוספת למה לי? ומשיבים: מבעי ליה לכדתניא [נצרכה לו כמנו ששנויה בברייתא]: מן הכתוב "בחלב אמו" — אין לי לאסור אלא את הגדי בבשול בחלב אמו,

מסורת הש"ס
ה. מכילתא דרי ישמעאל משפטים פ"כ. ילקיש תורה שנט.
ו. ברכות לה,א. שבת כח,א. יבמות עז,א. נזיר מ,א. סוטה כט,ב. קדושין ה,ב כא,א. עה,א. ב"ק ו,א. פח,א. ב"מ ד,א. סא,א. פז,ב. סנהדרין טו,א. מכות ד,ב. ע"ז עז,א. זבחים ה,ב. י,ב. יא,א. יב,ב. טז,א-ב. מנחות ו,א. סב,ב. ספרא פ"כ, ו. ספרי לה, יט. ילקיש תורה קצט. שנט. תלו. תנא. תרו. תשי. תשפז. תתקלח.
ז. מכילתא דרי ישמעאל משפטים פ"כ. ילקיש תורה שנט.

גרסות

עמו בבשולו בכת"י: עמו בבשול.
והא למה לי קרא הא אתיא יש בכת"י: והא אתיא.
אמר רב אשי משום בכת"י: משום.
תאמר בפרה שלא נאסרה עמו בשחיטה בכת"י: חסרות מלים אלה.
אחרות שלא נכנסה בכת"י: אחרות גדולה שלא נכנסה.
גדולה שלא נכנסה עמו בכת"י: גדולה שכן לא נכנסה עמו.
שהוא בשר ואסור לבשל בחלב בכת"י: שהן בשר בחלב ואסור לבשל.
קטנה שהוא בשר בכת"י: קטנה שהיא בשר.

לאיסורא רבי, שנאסרה עמו צמעה. אבל קטנה — לא! ועוד: מאי קא מוטיב לקמיה "צחלב אמו למאי אחא" — טובא איצטריך, לאחמו קטנה! ורואה אני את דברי רבי יוסף טוב עלם זכרנו לזכרה שראיתי משונת כתב ידו: ד"לחמו גדולה" ו"לחמו קטנה" — אמיתו ממנ קאמר, שהן מין גדי כמותו. ו"גדולה" — זו היא זקנה, שכבר נמערה. ו"קטנה" —

זו היא גדייה שלא נמערה עדיין. והאי תנא היינו תנא גופיה דלעיל, דלמאי ליה פרה ורחל מחד מקראי יחירי, והשתא קא דריש לאידך. והכי קאמר: לחמו גדולה, שנמערה כבר, מנין. ועל כרחק נקט גדולה — משום דסופו יליף לה מרביא. וקטנה לא מיתרביא ליה מיניה — משום דמסתברא כי רבי קרא לאיסורא, גדולה רבי, דנאסרה עמו צמעה. דלילו מקרא יחירא קמא לא מני לרבי — דליכא למימר: כי רבי לאיסורא, לא רבי אלף פרה ורחל, דלסורא עמו צמעה, אבל לחמו לחמו — לא. ולהכי אשמעין קרא לחירינא לאחמו גדולה, וקטנה אחיא מציניא. אי הכי — דקטנה אחיא לה מציניא? אחותו גדולה נמי — לא מיבעי קרא, ומימי מציניא דלמו ופריה, ודרוש הכי: מה אמו, שננסה עמו לדייר — נאסרה עמו צמעה. לחמו גדולה — לא כל שכן! מה לחמו, שכן נאסרה עמו צמעה פרה מוכית. מה לפרה, שכן נאסרה עמו צמעה וצמעה! אמו מוכית, שמותרת עמו צמעה וצמעה. וחור הדין, הלכ השוה שבה: שהם חלב כו'. ואחיא מציניא זין לחמו גדולה זין קטנה. אלא — קרא שלישי למאי אחא? קמא — לגופיה, תיניא — לפרה ורחל, ואידך — למאי? היא עצמה בחלבה — שינא ממנה צעודה חיה, מנין כו'. ואף מדרשה זו נראין הדברים דלאחמו ממנ מנריך תלמודא, או מקרא או מציניא — דהא אפילו ליה עמיה מנרבינא תלמודא. אלמא לא נפקא לן מקרא דלגופיה כל מין גדי אלף אמו דווקא, אבל היא עמיה — לא, והוא הדין לחמו גדולה וקטנה. פרי עם פרי בשחיטה — שזוטין שני בני פרה אחא ציוס אחד. פרי עם פרי בבישול — גדי עם החלב. אמר רב אחדבוי כו' — הכא לא אמרי "מעיקרא דינא פירכא" כדלעיל, משום דמקשי על סוף הדין. אחי פודה — שילתה הקוסיא מן החמור, והיה לה כן אחר מן הסוס — הרי כן מותר עם אמו, ואסור עם לחמו. התם זרע אב קא גרים — ואיסורא לאו משום פרי עם פרי הוא, אלף משום פרי עם שאינו פרי. כלומר, משום דל אחיה שהוא חלוק, אבל גדי צחלב אמו — שניהם על שם אמן קראו כחמור, ואפילו הכי אסריניהו. ומדע דטעמא משום חלוק האז הוא — דהא זימנין דהוי איסור איפכא, דפרי עם האם — אסור, ופרי עם פרי — מותר. דהא פרד בין סוסיא — שילתו מן החמור, והוא אחי פודה. שהיה לה לקוסיא זו עוד צמ אחת מן החמור. עבד בין שפחה — מותר זמין אמו, ואסור צמ חורין. ופריכינן: התם גט שחורו קא גרים — ולא משום פרי עם פרי הוא, דהא זימנין דהוי איפכא, ומיתסר. כלאי זרעים — חטין עם עדשין, שאסור לזרוע זה עם זה. ומותר — לזרוע עם כל אחד עם אמו, עם הקרקע. ופריכינן התם פרי עם פרי מי מיתסר — כלום נאסר פרי עם פרי אלף צוריעה, דהיינו על ידי האם? הא חטי ושערי בכדא — שהניח צד להניע שס.

לחמו גדולה וקטנה. פרי עם פרי בשחיטה — שזוטין שני בני פרה אחא ציוס אחד. פרי עם פרי בבישול — גדי עם החלב. אמר רב אחדבוי כו' — הכא לא אמרי "מעיקרא דינא פירכא" כדלעיל, משום דמקשי על סוף הדין. אחי פודה — שילתה הקוסיא מן החמור, והיה לה כן אחר מן הסוס — הרי כן מותר עם אמו, ואסור עם לחמו. התם זרע אב קא גרים — ואיסורא לאו משום פרי עם פרי הוא, אלף משום פרי עם שאינו פרי. כלומר, משום דל אחיה שהוא חלוק, אבל גדי צחלב אמו — שניהם על שם אמן קראו כחמור, ואפילו הכי אסריניהו. ומדע דטעמא משום חלוק האז הוא — דהא זימנין דהוי איסור איפכא, דפרי עם האם — אסור, ופרי עם פרי — מותר. דהא פרד בין סוסיא — שילתו מן החמור, והוא אחי פודה. שהיה לה לקוסיא זו עוד צמ אחת מן החמור. עבד בין שפחה — מותר זמין אמו, ואסור צמ חורין. ופריכינן: התם גט שחורו קא גרים — ולא משום פרי עם פרי הוא, דהא זימנין דהוי איפכא, ומיתסר. כלאי זרעים — חטין עם עדשין, שאסור לזרוע זה עם זה. ומותר — לזרוע עם כל אחד עם אמו, עם הקרקע. ופריכינן התם פרי עם פרי מי מיתסר — כלום נאסר פרי עם פרי אלף צוריעה, דהיינו על ידי האם? הא חטי ושערי בכדא — שהניח צד להניע שס.

לזרוע כל פרי עם האם (היא הקרקע, שממנה באו כל הפירות)! ורוחים: אין זו פירכה על הקל וחומר, שכן אין זה ענין ל"פרי ופרי", שהרי כלום (האם) נאסר פרי עם פרי כשלעצמם, והלא לא נאסרו זה עם זה אלא על ידי האם, שלא נאסר אלא לזרעם יחד בקרקע. וראיה לדבר, דהא חטי ושערי בכדא (חטים ושעורים הנתונות בכד אחד) בלא זריעה ולא מיתסרו (ואינן נאסרות) בכך. אלא אמר רב אשי: טעם הדבר שאין הקל וחומר מלמדנו לענין בישול בחלבה, הוא משום דאיכא למימר (שיש מקום לדומר): מה לפרי עם פרי, כגדי הנוולד לאם זו ולחלב היוצא ממנה, שאסורים בבישול — שכן שני גופים נפרדים הם, שמעולם לא היו דבר אחד. תאמר בפרי עם האם, כבשר האם וחלבה שיצא ממנה — שכן היו שניהם גוף אחד. ונדחה בכך הקל וחומר, ומשום הכי איצטריך קרא [כך הוצרך] הפוסקן ללמדנו שבכלל איסור בשר בחלב אף אם וחלבה שלה.

ואולם היא (האם) עצמה שנשחטה לענין בישול בשרה בחלבה (שיצא ממנה בעודה בחיים) מניין לנו שאסור הדבר? אמרת כי נלמד הדבר מקל וחומר, ובאופן זה: ומה במקום (בענין) איסור שחיטה ביום אחד, שלא נאסר פרי (תולדת) האם, הוא בנה, עם פרי, וולד אחר שלה, בשחיטה. שהרי מותר

לשחוט שני בנים של אותה בהמה ביום אחד — נאסר פרי עם האם בשחיטה ביום אחד. מקום (בענין) איסור בשר בחלב, שנאסר פרי עם פרי בבישול, שהרי נאסר הגדי (שהוא "פרי") בבישול בחלב (שגם הוא "פרי") — אינו דין שנאסר פרי (חלב האם) עם בשר האם בבישול! לכן תלמוד לומר (מלמדנו הנאמר) "בחלב אמו" שאף בשר האם אסור בבישול עם חלבה של האם. ותוהים: הא [הרי] למה לי קרא [פסוק] ללמדנו כן, הא אתיא לה [הרי כבר באה, נלמדה לה הלכה זו מקל וחומר]: אמר רב אחדבוי בר אמי בתשובה: אין זה קל וחומר גמור, משום דאיכא למימר [שיש מקום לדומר]: סוס שהוא בין סוס וסוסיא [פסוק] שהוא אחי פודה שאמו הסוסה המליטה אותה לאחר שהתעברה מחמור, יוכיח שלא כקל וחומר זה. שהרי במקרה זה אסור פרי עם פרי, שאסור הסוס בפרדה, אף שהם אח ואחות, ושניהם פרי של אימם, הסוסה, ובכל זאת מותר פרי עם האם, שכן מותרת הרבעתו של סוס עם אמו! ורוחים: אין זו פירכה, שכן סיבת הדבר התם [שם] שאסור להרביע את הסוס עם אחותו הפרדה, הינה משום שזרע האב הוא דקא גרים [שהוא גורם] את זוהרתו של הנוולד, וסיבת הדבר שהסוס הזה אסור בפרדה זו הינה משום שהיא בת מין אחר (חמור), ומה שהוא מותר באמו הסוסה הוא משום שהיא בת מינו. ואין זה ענין ל"פרי ופרי", וראיה לדבר: דהא [שהרי] פרד בין חמור וסוסיא [פסוק]. שהוא אחי פודה, שהיתה לה לסוסה

עוד בת מן החמור, יוכיח, שמותר פרי עם פרי, ואסור פרי עם האם. הרי זה מורה שאיסור ההרבעה אינו אלא במינים שונים (הנקבעים על פי זרע האב), ולא משום "פרי ופרי". אלא אמר מר ברבי [בגמ] של רבינא טעם הדבר שאין הקל וחומר מלמדנו לענין בישול בשר בחלב של האם בחלבה שלה, הוא משום דאיכא למימר [שיש מקום לדומר] פירכה זו: עבד בין שפחה שהוא אחי של שפחה משוחררת יוכיח. שהרי עבד זה אסור לבוא על אחותו המשוחררת, שהם פרי עם פרי, ובכל זאת הרייהו מותר לבוא על אמו השפחה, שהם פרי עם האם! ורוחים: אין זו פירכה, שכן התם [שם] האיסור של העבד באחותו המשוחררת אינו משום "פרי ופרי" אלא משום שגט שיחורו הוא דקא גרים [שהוא גורם] את האיסור. וראיה לדבר, דהא [שהרי] עבד בין שפחה משוחררת, שהוא אחי שפחה יוכיח, שבמקרה זה מותר פרי עם פרי (שכן יכול העבד לבוא על אחותו, כיון ששניהם אינם משוחררים), ואולם אסור פרי עם האם (שאין העבד יכול לבוא על אמו, שהינה עתה יהודיה). אלא אמר רב אידי בר אבין: טעם הדבר שאין הקל וחומר מלמדנו לענין בישול בשר בחלבה של האם, הוא משום דאיכא למימר [שיש מקום לדומר] כי כלאי זרעים (שאסורים בזריעה מינים שונים זה עם זה) יוכיחו, שכן אסור בזריעה פרי של מין זה עם פרי של מין זה, ומותר לזרוע כל פרי עם האם (היא הקרקע, שממנה באו כל הפירות)! ורוחים: אין זו פירכה על הקל וחומר, שכן אין זה ענין ל"פרי ופרי", שהרי כלום (האם) נאסר פרי עם פרי כשלעצמם, והלא לא נאסרו זה עם זה אלא על ידי האם, שלא נאסר אלא לזרעם יחד בקרקע. וראיה לדבר, דהא חטי ושערי בכדא (חטים ושעורים הנתונות בכד אחד) בלא זריעה ולא מיתסרו (ואינן נאסרות) בכך. אלא אמר רב אשי: טעם הדבר שאין הקל וחומר מלמדנו לענין בישול בחלבה, הוא משום דאיכא למימר (שיש מקום לדחות ולומר): מה לפרי עם פרי, כגדי הנוולד לאם זו ולחלב היוצא ממנה, שאסורים בבישול — שכן שני גופים נפרדים הם, שמעולם לא היו דבר אחד. תאמר בפרי עם האם, כבשר האם וחלבה שיצא ממנה — שכן היו שניהם גוף אחד. ונדחה בכך הקל וחומר, ומשום הכי איצטריך קרא [כך הוצרך] הפוסקן ללמדנו שבכלל איסור בשר בחלב אף אם וחלבה שלה.

עיונים

היא עצמה בחלבה מנין לענין בישול בשר בהמה זו לאחר שנשחטה עם החלב שיצא ממנה בעודה בחיים (רש"י). ולא נשאלה השאלה ביחס לחלב שיצא ממנה לאחר שנשחטה — שאין איסור בשר בחלב מן התורה באופן זה, וכפי שלמדנו לעיל (ק"ג), מן הכתוב "בחלב אמו" — ולא בחלב שחוטתה. אכן אין זה אלא מן התורה, ואולם חכמים אסרו אף חלב זה בבישול בבשר (יעוין לעיל קט"א, וכן הוא בש"ע י"ד סי' פ"ו, ברמ"א).

אמרת קל וחומר כבכל מידת קל וחומר, בה נלמד דינו של החמור מדינו של הקל, יש לקבוע בתחילה מיהו הקל ומיהו החמור, ולנמק במה רואים אנו כי דין זה הוא קל בהשוואה לדין האחר. ומעתה גם הפירכה על הקל וחומר באה כשהיא מראה שבאמת אין דין זה שהוגדר כקל קל הוא ביחס לחמור (והוא הנקרא, כבעמוד הקודם, "מעיקרא דינא פירכא"). ועוד אופן לפירכתה של מידת הקל וחומר הוא הבאת דין אחר, שלישי, שגם בו מתקיים צד זה של חומרה כבדין הנלמד, ובכל זאת אין נוהגת בו ההלכה שנוהגת בדין הראשון (והוא הנקרא "יוכיח", כמובא בסוגייתנו). ונבדלת פירכה זו מקודמתה, שאין היא נחשבת כפירכה "מעיקרא דינא" אלא כפירכה "על סוף הדין", כבאה להראות שאין מסקנת הדברים מוכחת (רש"י לעיל, ד"ה מעיקרא דינא. ויעוין עוד בקטע הבא).

במקום שלא נאסר פרי עם פרי בשחיטה נאסר פרי עם האם בשחיטה בנוסח זה שלפנינו הדין הקל, המלמד הינו איסור "אותו ואת בנו", שהוא קל בהשוואה לאיסור בשר בחלב. שהרי איסור "אותו ואת בנו" אינו חל על שני תוצרים של אותו בית גידול ("פרי ופרי", שני בנים של אותה בהמה). בעוד שאיסור בשר בחלב חל על שני תוצרים של אותו בית גידול ("פרי ופרי", הגדי והחלב שיצאו מאותה אם). ומעתה נאמר אם האיסור המוגדר כקל חל על התוצר ומקורו ("פרי עם האם", שנאסר לשחוט את האם ואת בנה ביום אחד), כל שכן הוא

גרסות

היא עצמה בחלבה מנין בכתי"מ: בחלב עצמו מנין.

ומה במקום שלא נאסר פרי עם פרי בשחיטה נאסר פרי עם האם בשחיטה מקום שנאסר פרי עם פרי בבישול אינו דין שנאסר פרי עם האם בבישול בתורה"ש: ומה במקום שלא נאסר פרי עם פרי בשחיטה נאסר פרי עם פרי בבישול מקום שנאסר פרי עם האם בשחיטה אינו דין שנאסר פרי עם האם בבישול.

פרי בשחיטה בכתי"מ: פרי באחותו בשחיטה.

בחלב אמו הא יש בכתי"י: בחלב אמו (ד"ב ד"ש סימן) הא.

הא למה לי קרא הא אתיא יש בכתי"י: והא אתיא ליה.

בן סוסיא יש בכתי"י: בן סוסיא.

מר ברבי דרבינא בכתי"מ: בריה דרבנא.

שחורו הוא דקא גרים בכתי"מ: חירות הוא דקרים ליה.

בכדא ולא מיתסרו בכתי"מ: בכדא לא מיתסרו.

אשי יש בכתי"י: אסי.

